

GIYBET ve KOĞUCULUK KARDEŞ ETİ YEMEK GİBİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”أَتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: ”ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ“ قِيلَ:
”أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ: ”إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ، فَقَدْ اغْتَبَتْهُ، وَإِنْ
لَمْ يَكُنْ فِيهِ، فَقَدْ بَهَتَّهُ.“

Ebû Hüreyre anlatıyor: “Resûlullah (sav), ‘Gıybet nedir biliyor musunuz?’ diye sordu. Sahâbe, ‘Allah ve Resûlü daha iyi bilir!’ karşılığını verdiler. Resûlullah, ‘Kardeşini hoşlanmadığı bir şey ile anmandır.’ buyurdu. ‘Ya kardeşimde o söylediğim durum varsa ne dersin?’ diye sorulunca Resûlullah, ‘Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişsindir. Şayet yoksa ona iftira etmiş olursun.’ buyurdu.”

(M6593 Müslim, Birr, 70)

عَنْ أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ: لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا
تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ
يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ:
”كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ.“

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمِّهَاتِ، وَوَادَ الْبَنَاتِ، وَمَنْعًا وَهَاتِ.
وَكَرِهَ لَكُمْ ثَلَاثًا قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةُ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةُ الْمَالِ.“

فَقَالَ حُذَيْفَةُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ:
”لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ.“

Ebû Berze el-Eslemî'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin gizli hâlini araştırırsa onu evinde (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) bile rezil eder.”*

(D4880 Ebû Dâvûd, Edeb, 35)

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kişiye günah olarak her duyduğunu söylemesi yeter.”*

(D4992 Ebû Dâvûd, Edeb, 80)

Mugîre b. Şu'be'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Şüphesiz Yüce Allah, annelere hürmetsizlik etmeyi, kız çocuklarını diri diri gömmeyi ve üzerine düşeni yapmamayı, hak etmediğini istemeyi size haram kılmıştır. Sizin için üç şeyi de çirkin görmüştür: Dedikodu, malı zayi etmek ve anlamsız çok soru sormak!”*

(M4483 Müslim, Akdiye, 12)

Huzeyfe'nin işittiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“(İnsanlar arasında) laf taşıyan kişi cennete giremez.”*

(B6056 Buhârî, Edeb, 50; M290 Müslim, İmân, 168)

HC

Hz. Âişe...¹ Resûl-i Ekrem'in insanların en sevimlisi olarak vasıflandırdığı,² genç yaşta müminlerin annesi olma şerefine nail olan güzide insan... Hz. Âişe, sadece vefalı bir eş değil, aynı zamanda güçlü zekâsı ve hafızasıyla Allah Resûlü'nün terbiyesinde yetişmiş mükemmel bir talebeydi. Âişe (ra), Allah Resûlü'nün kimi zaman takdirine, kimi zaman ise ikazına neden olan davranışlarını bizzat kendisi sonraki nesillere naklediyordu. Kendisinin rivayet ettiği olaylardan biri, Hz. Peygamber'in eşlerinden Safiyye bnt. Huyey ile alâkalıydı. Hanımları arasında, Hz. Peygamber'e en çok düşkün olan Hz. Âişe, Resûlullah'la birlikte bulunduğu bir gün, mizacındaki kıskançlıktan mı, yoksa eşine olan aşırı sevgisinden midir bilinmez, Safiyye bnt. Huyey hakkında hoş olmayan bazı sözler söylemişti. Hz. Peygamber'e, Safiyye'nin boyunun kısa oluşunu ima edercesine eliyle işaret ederek, “Ey Allah'ın Resûlü, sana Safiyye'deki şu hâl yeter.” demişti. Her ne kadar masum görünse de bir insanı arkasından çekiştirme mahiyetindeki bu sözler karşısında Allah Resûlü, hemen Âişe'yi ikaz ederek, “Sen öyle bir söz söyledin ki, o söz denize karışsaydı denizin suyunu bozardı.” buyurmuştu.³

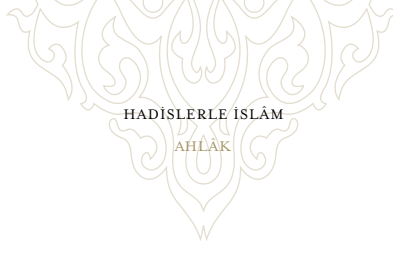
İnsan, kimi zaman sevdiğini paylaşmak istemeyerek onu kıskandığı için kimi zamansa kasıtlı biçimde karşısındakini aşağılamak, kötülemek, küçük düşürmek maksadıyla acımasızca sözler sarf edebilmektedir. Bazen nefretten, bazense gafletten kaynaklanan bir içgüdüyle hareket ederek, sözlerinin muhatabını ne kadar inciteceğini hesaplamaksızın, onun arkasından konuşabilmektedir.

Safiyye validemizle ilgili olayda olduğu gibi, kişinin duyduğunda hoşlanmayacağı türdeki sözler, genel olarak *gıybet*, *dedikodu* olarak bilinmekte ve bu tür davranışlar Allah Resûlü tarafından âdeta denizi kirletecek kadar kirli görülmektedir. İnsanın kalbinin kırılmasına, onurunun incinmesine, insanlar arasındaki sevgi ve saygı bağlarının incelmesine neden olması dolayısıyla Allah Resûlü, insanları gıybetten şiddetle sakındırmıştır. Ashâbiyla birlikte olduğu sırada onlara gıybetin ne olduğunu soran Hz. Peygamber, onların, “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” demeleri üzerine,

¹ MK19810 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XXIII, 181.

² M6177 Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 8.

³ T2502 Tirmizî, *Sıfatü'l-kıyâme*, 51; D4875 Ebû Dâvûd, *Edeb*, 35.

gıybeti, “Kardeşini hoşlanmadığı bir şeyle anmandır!” şeklinde tanımlamıştır. Sahâbîlerden birinin, “Ya kardeşimde o söylediğim durum varsa ne dersin?” sorusuna ise, “Söylediğin şey eğer onda varsa gıybet etmişsindir. Şayet yoksa ona iftira etmiş olursun.” cevabını vermiştir.⁴ Buna göre, konuşulanların gıybet olarak değerlendirilmesinde esas olan hakkında konuşulan kişinin o vasıfları taşıyıp taşınamaması değil, hoşlanmayacağı bir şekilde insanın arkasından konuşulup çekiştirilmesidir. Bu yüzden o kişinin gerçekte öyle olması veya konuşulanların yeri geldiğinde o kişinin yüzüne de söylenebileceğinin düşünülmesi, insana gıybet etme hakkını vermediği gibi, böyle bir savunma geliştirmek de gıybeti meşru kılmamaktadır.

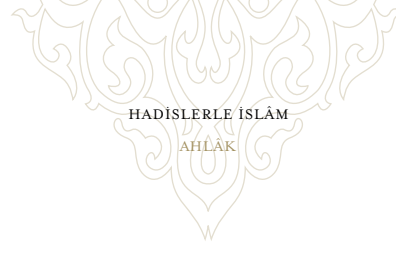
İnsan, gıybet yaparak elde ettiği hazzın çekiciliğine kapılarak kalbini karartma pahasına bu fiili alışkanlık hâline getirir. Bu durumun iğrençliği ilâhî kelâmı da ifade edilmekte ve gıybet, ölü eti yemeye benzetilmektedir: “...Birbirinizin gıybetini yapmayın. Biriniz ölü kardeşinin etini yemeyi hiç arzu eder mi ki? Demek tiksindiniz! O hâlde Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok merhametlidir.”⁵ Gıybetin kesin bir şekilde yasaklandığı bu âyetle, aynı zamanda ondan kurtuluşun çaresi de gösterilmekte ve kullarına karşı çok merhametli olan Allah’a tevbe edilerek bu günahı temizlenilebileceği bildirilmektedir.

Gıybet, insanların dış görünüşleri veya fiziksel bazı kusurları ile ilgili olabildiği gibi, kişinin ailesi, soyu, ırkı, huyu, ahlâkı veya diniyle alâkalı da olabilir. Kişiyi kızdıran, kıran veya onurunu ve gururunu inciten lakaplar takmak da gıybete girmektedir. Çoğu zaman insanın arkasından konuşarak sözle yapılan gıybet, kimi zaman da bir kaş göz hareketiyle, bükülen bir dudakla veya el kol işaretiyle, hatta göz kırpmayla da gerçekleştirilebilir. Eğlence ve mizah gayesiyle veya şaka niyetiyle de olsa başkasını taklit etmek de gıybettir. Nitekim bir defasında Hz. Âişe, Allah Resûlünün yanında birisinin taklidini yapmış, Hz. Peygamber ise onun bu davranışından hoşlanmayarak ona, “*Elime dünyayı verseler bile bir başkasının taklidini yapmam; bundan asla hoşlanmam.*” demiştir.⁶ Gıybet bazen açıkça ifade edilmese de, yazıyla, imayla, kurnazca dile getirilen kinayeli sözlerle de gerçekleştirilebilir. Hatta gıybetin bu türü, kötü zan ve şüpheler uyandırabilmesi, dolayısıyla açıkça söylenmesinden daha tehlikeli durumlar yaratabilir. Her ne şekilde olursa olsun, kişiyi aşağılayan, küçümseyen, onun şeref ve haysiyetini yaralayan bu türden davranışlar, insanı yaratılanların en şerefli, en değerlisi olarak gören İslâm dini tarafından kesin bir şekilde

⁴ M6593 Müslim, Birr, 70; T1934 Tirmizî, Birr, 23.

⁵ Hucurât, 49/12.

⁶ T2502 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 51; D4875 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

yasaklanmıştır. “İnsanları dilleri ile arkalarından çekiştiren ve karşılarında kaş göz hareketleri ile onlarla alay eden herkese yazıklar olsun!”⁷ buyuran Allah Teâlâ, böyle fiillerin insanı âhirette azaba düşüreceğini bildirmektedir.⁸

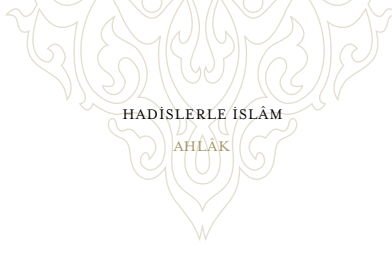
İnsan, karakterini bozma, gönlünü kirlletme, dostlarını kaybetme pahasına gıybetle başvurarak neden vicdanına eziyet eder? Kişiyi gıybet etmeye yönelten ve buna zemin hazırlayan bazı durumlar söz konusudur. İnsan, içindeki öfke ve intikam ateşini söndürmek maksadıyla, bu ateşi daha da alevlendireceğini hesaba katmaksızın, gıybetle yönelebilir. Ya da içinde bir türlü yenemediği haset ve kıskançlık duygusunu gıybetle gidermeye çalışabilir. Kibir, gösteriş, küçümseme gayesiyle, yalnızca kendini küçülttüğünün farkına varmadan, gıybetle başvurabilir. Oysa gıybet, insanların kusurlarını anlatıp onları küçülterek kendisini yüceltmek isteyen âciz kimselerin faaliyetidir. İnsanın sayılamayacak kadar çok olan hatalarını örtme maksadıyla diğerlerinin kusurlarını ortaya çıkarma ihtiyacıdır. Böylece, kusursuz ve mükemmel olmayan insanoglu, kendi günahlarını telâfi etmek yerine, başkalarının günahını diline dolayarak kendininkilere bir yenisini eklemektedir. Kardeşini yargılayıp kınayamayacak kadar günahkâr olan insan, onun ayıbını ortaya çıkararak ve onu kötüleyerek iyi olamayacağı gibi, kardeşini küçülterek de kendisini yüceltmez.

Sağduyulu davranamayıp bazen kötü duygularının bazen de yanlış düşüncelerinin esiri olan insan, kendisine söz geçiremeyerek gıybetle neticelenecek bir süreci başlatır. Gıybetin öncesinde ona doğru gidilen yolda kişi gıybetle ilişkili birtakım davranışlara yönelir. Öncelikle o insan hakkında olumsuz birtakım zan ve şüpheler besler. Bir bakıma insan, diliyle gıybet etmeden önce, sû-i zan besleyerek kalbiyle gıybet eder. Mümin kardeşi hakkında asılsız, temelsiz, yersiz birtakım kuşkulara dayanarak, çoğu zaman gerçekte alâkası olmayan zanlarla hareket eder, sonra bu kötü zanların doğru olup olmadığını merak ederek araştırmaya başlar. Böylece “tecessüs” adı verilen, insanların mahremiyetlerini araştırma faaliyetine geçilmiş olur. Gıybet eden kişi, insanların özel hayatlarını, hata, kusur ve günahlarını araştırıp tecessüste bulunmayı alışkanlık hâline getirerek, söz konusu ayıpları kendisi için malzeme yapmaya çalışır. Oysa Allah Resûlü, tecessüssün gıybeti doğuracağına işaret ederek bu tehlikeye karşı insanları şöyle uyardı: “Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hâllerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hâllerini araştırırsa Allah da onun gizli hâlini araştırır. Allah kimin gizli hâlini

⁷ Hümeze, 104/1.

⁸ Hümeze, 104/4-9.

⁹ D4880 Ebû Dâvûd, Edeb, 35; T2032 Tirmizî, Birr, 85.

araştırsa onu evinde (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) bile rezil eder.”⁹

Gıybetin hazırlık safhası olan kötü zan ve tecessüsle elde edilen bilgiler, dile dökülerek gıybet edilmiş olunur. Kötü zan ve tecessüssün gıybeti doğurması ve bunların aralarındaki sıkı ilişki dolayısıyla Allah Teâlâ, kullarını şu şekilde uyarmaktadır: “Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın.”¹⁰ Zan, tecessüs, gıybet gibi davranışlarla insanların gizli hâllerini araştırmanın onlar arasında fesada neden olacağına işaret eden¹¹ Sevgili Peygamberimiz, ayıpları dile getirmek yerine örtmeyi emretmiştir. Zira bir Müslüman diğerinin ayıbını örttüğünde, Allah Teâlâ’nın da âhirette onun ayıbını örteceğini müjdelemiştir.¹² Hz. Peygamber, insanlar arasında sevgi ve saygıyı yok eden, kin, nefret, haset, düşmanlık tohumları eken davranışlara karşı ümmetini uyarmış ve onlara kardeş olmalarını öğütlemiştir: “Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizin eksikliğini görmeye ve işitmeye çalışmayın. Özel hayatınızı da araştırmayın. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize arkanızı çevirip küsmeyin. Birbirinize nefret ve düşmanlık da beslemeyin. Ey Allah’ın kulları! Birbirinizle kardeş olun!”¹³

İnsanların arkalarından konuşarak gıybet etmeyi yasaklayan Resûl-i Ekrem, “Ashâbımdan hiç kimse bana bir başkası hakkında (beni rahatsız edecek) bir şey iletmesin. Zira ben sizin karşınıza (hakkınızda her türlü güvensizlikten) salim olan bir kalple çıkmayı arzu ediyorum.”¹⁴ buyurarak ashâbının birbirleri hakkında söz taşıyıp gıybet etmelerini engellemeyi amaçlamıştır. İnsanlar arasında huzuru bozan bu tür fiillerin âhirette de azaba neden olacağını bildirmiştir. Nitekim Allah Resûlü, mi’rac’a çıkarıldığında gıybet edenlerle ilgili şahit olduğu bir durumu şöyle nakletmiştir: “Mi’raca çıkarıldığım zaman bakırdan tırnakları olan bir topluluğa rastladım. Tırnaklarıyla yüzlerini ve bağırılarını tırmalıyorlardı. ‘Bunlar kimlerdir?’ diye sordum. Cebrail, ‘(Gıybet etmek suretiyle) insanların etlerinden yiyecek ve şereflerine saldıranlardır.’ cevabını verdi.”¹⁵ Mümin kardeşinin gıybetini yapmayı onun etinden yemeye benzeten Allah Resûlü, bu davranışın âhirette cezasız bırakılmayacağını şu şekilde haber vermektedir: “Her kim Müslüman bir adam(in gıybetini etmesi) sebebiyle (onun ölü etinden) bir lokma yiyecek olursa, Allah ona o yediği et kadar cehennem (ateşin) den yedirecektir. Kime (gıybetini yaptığı) bir Müslüman sebebiyle bir elbise giydirilirse bunun bir misli de kendisine cehennem ateşinden giydirilecektir.”¹⁶

“Kişiye günah olarak her duyduğunu söylemesi yeter.” buyuran Peygamber

¹⁰ Hucurât, 49/12.

¹¹ D4888 Ebû Dâvûd, Edeb, 37.

¹² M6853 Müslim, Zikir, 38.

¹³ B6064 Buhârî, Edeb, 57.

¹⁴ D4860 Ebû Dâvûd, Edeb, 28; T3896 Tirmizî, Menâkıb, 63.

¹⁵ D4878 Ebû Dâvûd, Edeb, 35; HM13373 İbn Hanbel, III, 223.

¹⁶ D4881 Ebû Dâvûd, Edeb, 35; HM18174 İbn Hanbel, IV, 229.

¹⁷ D4992 Ebû Dâvûd, Edeb, 80.

Efendimiz,¹⁷ insanların düşünmeksizin ağızlarından çıkıveren sözler sebebiyle cehenneme girebileceklerini bildirmiştir.¹⁸ Bu yüzden Allah Resûlü, gıybet konusunda oldukça titiz davranmış ve eşi Hz. Âişe'nin naklettiğine göre, ismini zikrederek kimse hakkında kötü konuşmamıştır. Bunun yerine, insanların olumsuz davranışlarını gördüğü zaman onları düzeltmek için, “İnsanlara ne oluyor da şöyle şöyle yapıyorlar?” gibi genel ifadeler kullanmayı tercih etmiştir.¹⁹ “Ya hayır söylemeyi ya da susmayı” emreden Allah Resûlü,²⁰ gıybet ve dedikodu yaparak kötü şeyler konuşmak yerine susmayı önermiş²¹ ve dilini bunlardan koruyabildiğinde kişinin cennete girebileceğini müjdelemiştir.²²

Hz. Peygamber tarafından, “elinden ve dilinden emin olunan insan” olarak tanımlanan Müslüman,²³ kalbiyle sû-i zan besleyen, diliyle gıybet eden, insanları arkalarından çekiştiren, onların kusurlarını araştıran, ayıplarını ortaya döken, sözleriyle kardeşini yaralayan insan değildir. İmanı gereği, güzel ahlâkla donanan Müslüman,²⁴ kardeşinin mahremiyetine dil uzatarak onun şerefini, haysiyetini incitemez. “Müslüman’ın, Müslüman’a malı, ırzı ve kanı haramdır. Kişiye Müslüman kardeşini hakir görmesi günah olarak yeter.” buyuran Allah Resûlü,²⁵ Müslümanların birbirlerine dil uzatmak yerine bu tür sözlere karşı birbirlerini savunmalarını istemiştir: “Kim Müslüman kardeşinin iffetini korursa Allah da kıyamet gününde onun yüzünü cehennem ateşinden korur.”²⁶ buyurarak müminlerin boş iş ve sözlerden yüz çevirip²⁷ dayanışma içinde olmaları gerektiğini bildirmiştir. Bir vücudun organları gibi birbirlerine kenetlenmiş olan²⁸ Müslümanlar kardeşir²⁹ ve buna göre Müslüman’ın kardeşini ne sözleriyle ne de davranışlarıyla incitmesi helâldir. Gıybet etmek suretiyle kardeşinin hakkına girmiş olan kişinin hem kardeşinden hakkını helâl etmesini istemesi hem de kul hakkına sebep olduğu için Rabbinden af dileyip tevbe etmesi gerekmektedir.

Dünyevî ve uhrevî yönden pek çok zarara neden olması dolayısıyla haram kılınmış olan gıybet fiiline bazı istisnâî durumlarda ruhsat verilmiştir. Niyetin iyi olması koşuluyla, meşru bazı mazeretler gözetilerek aleyhte konuşulduğunda bu gıybet sayılmamaktadır. Bir suçluyu ilgili makamlara şikâyet etmek, çevresine zarar veren bir insandan korunmak, birinin yapacağı kötülüğe engel olmak, kötü davranışları ıslah etmek, lakabıyla meşhur olmuş bir insanı tanıtmak, günahı alenen işleyen ve bundan utanmayan bir insanı kınamak veya bir âlime fetva sormak maksadıyla konuşulduğunda, bu gıybet olmamaktadır. Zira ashâbdan Allah Resûlü’ne fetva

¹⁸ B6477 Buhârî, Rikâk, 23.

¹⁹ D4788 Ebû Dâvûd, Edeb, 5.

²⁰ B6136 Buhârî, Edeb, 85, M173 Müslim, İmân, 74.

²¹ T2501 Tirmizî, Sıfatu’l-kıyâme, 50; DM2741 Dârimî, Rikâk, 5.

²² B6807 Buhârî, Hudûd, 19.

²³ M162 Müslim, İmân, 65.

²⁴ DM2820 Dârimî, Rikâk, 74.

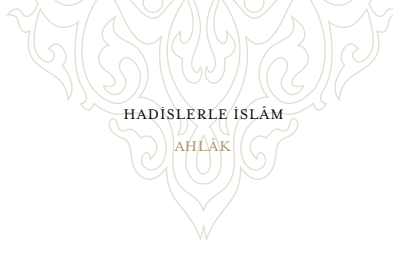
²⁵ D4882 Ebû Dâvûd, Edeb, 35.

²⁶ T1931 Tirmizî, Birr, 20.

²⁷ Kasas, 28/55; Mü’minûn, 23/3.

²⁸ M6586 Müslim, Birr, 66.

²⁹ Hucurât, 49/10.

sormak maksadıyla insanlar gelmekte ve gerektiğinde insanların kusurlarından bahsederek sorunlarını dile getirmektedirler. Hz. Peygamber'e kocasının cimriliğinden bahseden Ebû Süfyân'ın hanımı Hind, kocasından habersiz kendisine ve çocuklarına yetecek kadar nafaka almasının günah olup olmasını sormuş, Resûlullah da örf'e uygun olacak şekilde alabileceğini bildirmiştir. Bu durumda ne Hind gıybet etmek amacıyla konuşmuş ne de Allah Resûlü sözlerinden dolayı onu uyarmıştır.³⁰

Gıybet, kolaylıkla gerçekleşebilen, zamanla sıradanlaşarak kişiyi rahatsız etmeyen ve insanlar arasında hızla yayılabilen bir hastalıktır. Önlem alınmadığında hem fert hem de toplum için çok daha ciddi sorunlara kaynaklık edebilmektedir. Gıybetle başlayan afetler zinciri insanlar arasında kin, nefret, düşmanlık, bozgunculuk meydana getirebilecek fiilleri tetiklemektedir. Bunlar arasında, gıybetin ilerlemiş ve gelişmiş hâli olarak karşımıza dedikodu ve koğuculuk/nemîme çıkmaktadır. İnsanlar arasında bozgunculuk çıkarmak maksadıyla söz taşıma, gıybet etme, dedikodu yapma anlamına gelen koğuculuk, birey ve toplum ahlâkı açısından çok tehlikeli bir davranıştır. Koğuculuk yapan kimse, insanların arasını bozmak, düşmanlık yaratmak için doğru veya yanlış olan sözleri taşır, hoş olmayan durumları açıklar. Kişinin aleyhinde söylenmiş sözleri ona ulaştırır, haset ve nifak üzerine kurduğu planlarıyla insanları birbirine düşürür. Koğuculuk ve dedikodu yapan kimseler, insanların birine bir türlü diğerine başka türlü davranan, ikiyüzlü, şerrinden emin olunmayan, güvenilirmez insanlardır. Allah Resûlü, "*İnsanların en kötüsü, kötülüğünden dolayı insanların kendisinden sakındığı kimsedir.*"³¹ buyurarak bunların kötülüklerine karşı insanları uyarmıştır.

Koğuculuk, birkaç kişi arasında gerçekleşebilen gıybet fiilinin sınırlarını genişletme ve daha fazla kişiyi gıybet'e ortak etme faaliyetidir. Bu yönüyle gıybette daha tehlikelidir. İnsanın ruhuna işleyen, vicdanını körelten bu davranış, alışkanlık hâline getirildiğinde artık kişi bundan rahatsızlık da duymamakta, âdeta dedikodudan zevk almaktadır. İnsanın ruhsal durumunu olumsuz etkileyen, kişiliğini bozan bu davranış, Kur'an tarafından da "*iğrenç*" olarak nitelendirilmektedir.³² Konuyla ilgili olarak Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz Yüce Allah, annelere hürmetsizlik etmeyi, kız çocuklarını diri diri gömmeyi ve üzerine düşeni yapmayı, hak etmediğini istemeyi size haram kılmıştır. Sizin için üç şeyi de çirkin görmüştür: Dedikodu, malı zayı etmek ve anlamsız çok soru sormak!*"³³

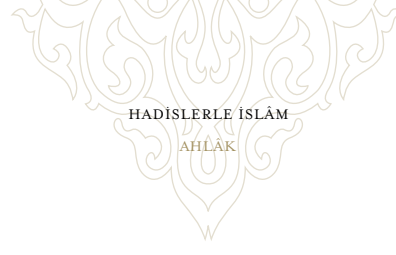
Toplumdaki sevgi ve saygı bağlarını körelterek bunun yerine kin ve

³⁰ B5370 Buhârî, Nafakât, 14; M4477 Müslim, Akdiye, 7.

³¹ MU1639 Muvatta', Hüsnü'l-hulk, 1.

³² Kalem, 68/10-11.

³³ M4483 Müslim, Akdiye, 12.

nefreti yerleştiren, insanlar arasında güvensizlik yaratan, toplumun huzurunu bozan dedikodu ve koğuculuk insanın yalnız dünyasını değil, âhiretini de karartmaktadır. “Sizin *en şerliniz, söz götürüp getirmek suretiyle koğuculuk yaparak birbirini seven iki kişi arasını açanlardır.*” buyuran³⁴ Hz. Peygamber, koğuculuğun âhiretteki cezasıyla ilgili insanları uyarmıştır. Nitekim Allah Resûlü, bir kabristana uğradığı sırada orada yatanlardan iki kişinin azap gördüğünü söylemiş ve bunun sebebine şöyle işaret etmiştir: “Onların azapları öyle büyük bir şeyden dolayı değil. Biri idrarın (üzerine sıçramasın)dan sakınmazdı, diğeri de koğuculuk yapardı.”³⁵ Hayatın her alanında sıklıkla karşılaşılan, yaygınlığından dolayı günah olarak algılanmayıp önemsenmeyen bir davranış olan dedikodu, kimi zaman da çeşitli çıkarlar sağlamak maksadıyla mevki ve makam sahibi insanlara ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Küçük menfaatler uğruna bu tür alçaltıcı davranışlarda bulunmayı Resûlullah kesinlikle hoş görmemiştir. Nitekim ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe’ye (ra) bir adamın yöneticilere başkaları hakkında laf taşıdığı söylendiğinde Resûlullah’ın bu konuda şöyle dediğini bildirmiştir: “(İnsanlar arasında) laf taşıyan kişi cennete giremez.”³⁶

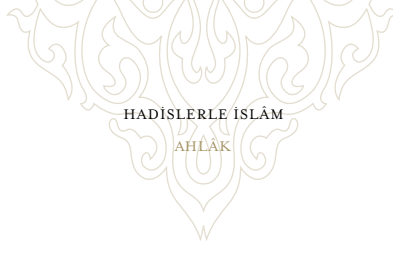
İslâm dininde, insanların onurlarına dil uzatmak suretiyle saygınlıklarından koparılan her parça, onların etini yemek kadar iğrenç görülmüştür. Ancak günümüzde bir eğlence unsuru imiş gibi gösterilen dedikodu faaliyetleri, özellikle iletişim araçları ile merak ve ilgi uyandıracak tarzda sunulmakta, bu şekilde âdeta bir gıybet sektörü meydana getirilmektedir. Yaygınlığından dolayı ayıp ve günah olarak benimsenmeyen gıybet ve dedikodunun yol açtığı olumsuzluklar görmezden gelinmekte, hatta bunlar bir anlamda teşvik edilmektedir. Dinî ve ahlâkî boyutunun yanında psikolojik ve sosyolojik açıdan da birey ve topluma çeşitli zararlar veren gıybet ve dedikoduyla başa çıkmada öncelikle İslâm’ın ahlâk değerlerine bağlılık gösterilmelidir. Ayrıca kişi, gıybetin konuşulduğu ortamlarda bulunmamaya özen göstererek, gıybeti dinleyerek teşvik etmekten uzak durarak, bu insanlardan yüz çevirip onları ikaz ederek bu tür davranışları engelleyebilir. İnsan, gıybetle başkasını küçültmeye çalışırken kendisinin hem kullar hem de Allah nezdinde ne kadar küçüldüğünü düşünmeli, kendisi için söylendiğinde hoşlanmayacağı sözleri başkaları için söylemekten çekinmelidir. İslâm ahlâkında asla yeri olmayan bu faaliyetler Allah’a karşı sorumluluk bilinci taşıyan Müslümanların değil, basit insanların işidir. Müslüman ise, “Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin

³⁴ BŞ6708 Beyhakî, *Şuabü’l-îmân*, VII, 494.

³⁵ B216 Buhârî, *Vudû*, 55, M677 Müslim, *Tahâret*, 111.

³⁶ B6056 Buhârî, *Edeb*, 50; M290 Müslim, *Îmân*, 168.

³⁷ İsrâ, 17/36.

peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.”³⁷ uyarısının bilinciyle hareket eder. Ve kendisine her şeyden daha yakın olan Rabbinin her an onu görüp duyduğunun farkındadır.³⁸ Zira insanların aralarındaki gizli fısıldaşmalar da dâhil olmak üzere, Rabbinin her şeyden haberdar olduğunu ve gün geldiğinde yaptıkları işleri kullarına birer birer bildireceğini bilir:

“Görmez misin ki Allah göklerde ne varsa, yerde ne varsa bilir! Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O’dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O’dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunsurlarsa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir.”³⁹

³⁸ Kâf, 50/16; Fussilet, 41/36.

³⁹ Mücâdele, 58/7.